

Wie woonden er in dit huis

Verslag van een samenwerking Huis van Gedichten en Bariok TransArt

Juli 2005

Er waren 2 lege kamers
Er was een grote familie
Was deze kamer maar niet verbrand
door het meisje dat een tapijt
in brand stak met benzine
Ik vind dit niet goed, want
dan kunnen mensen dood gaan
en dat is gebeurd

Abu Abaidha Butt

WAT VOORAF GING:

Ver voor de oprichting van Huis van Gedichten vonden er literatuurprojecten plaats binnen BarioK, of vanuit BarioK. Deze werden uitgevoerd door de latere oprichter van Huis van Gedichten, Trees Steeghs.

In deze projecten was er soms sprake van ontroerende momenten: bijvoorbeeld bij het zien van de trots van een vierjarige jongen.

Hij was de jongste in een groepje toehoorders aan een activiteit, waar hij als enige eerder aan had meegedaan. Hij was degene die de draad van het verhaal dat verteld werd snel begreep. Hij kon dat aan de andere – veelal ruimschoots oudere – groepsgenoten demonstreren. Alleen maar enkele keren deelgenomen hebben aan een vergelijkbare activiteit was genoeg om inzicht in verhaalontwikkeling te hebben opgedaan.

Huis van Gedichten en BarioK vinden het beiden een gemis dat er in een wijk als Transvaal niet structureel sprake is van taalachtige activiteiten in het kunstaanbod.

Poëzie, verhalen vertellen, verhalen schrijven: conceptuele taalvormen zijn bijzonder geschikt om aan taalachterstanden van kinderen te werken. Als je er op kunt vertrouwen dat je in staat bent wezenlijke dingen van jezelf tot uitdrukking te brengen dan vergroot dat je weerbaarheid, je lef, en je ontwikkelmogelijkheden. Kunst, poëzie bijvoorbeeld, helpt daarbij.

BarioK en Huis van Gedichten wilden al lang hierin samen een aanbod ontwikkelen. Het moest er een keer van komen.

En uiteindelijk begonnen we.

HET PLAN

Kinderen schrijven gedichten aan de hand van een route langs vijf slooppandjes. Gezocht wordt naar woonhuizen met verschil in uitstraling, geschiedenis & tijdelijk gebruik.

In elke woning noteren de kinderen waarnemingen en associaties op een kijkpapier met vragen & notitieruimte. Tot slot komen ze in een laatste woning met werkplekjes zij - liefst door het huis verspreid. Daar gaan ze schrijven.

Door de verschillende soorten plekken die de kinderen bezocht en bekeken hebben kunnen de gedichten over allerlei aspecten van wonen & leven in een huis, in een buurt gaan.

De gedichten worden door de poëziedocent meegenomen, uitgetypt en geredigeerd. De schrijfles wordt gevolgd door een beeldende les met als doel het maken van poëzieposters.

Tot slot wordt er een wandelroute gemaakt langs de gebruikte pandjes waar de poëzieposters achter de ramen hangen.
De route wordt officieel geopend.

Doelgroep:

De groepen 5, 6, 7, 8 van basisscholen in Transvaal.

Streven is een kleine afstand is tussen school & pandjes die gebruikt worden in het aanbod.

Pilot:

Voorstel: voor de zomer werken we met één of twee klassen, als proefproject. Als dat naar tevreden verloopt, kijken we of we er volgend schooljaar een groter project van kunnen maken.

Misschien is het een mooi slotproject voor een groep 8 – bijna schoolverlaters in juni!

Lessen:

De schrijfles wordt door een docent van Huis van Gedichten verzorgd, de beeldende les door een kunstdocent van of via BarioK.

Begeleiding:

BarioK en Huis van Gedichten doen een beroep op vrijwilligers voor de begeleiding van de kinderen bij het bezoeken van de woningen.

Lessen per klas:

- schrijfles, 1.5 uur - bezoek aan de pandjes & gedurende & a/h einde van dat bezoek in het laatste pandje schrijven.
- uittypen redigeren gedichten, per klas 1.5 uur.
- vervolg beeldende les - affiche maken bij gedichten 1.5 uur.

Samenvoegen tekst en beeld:

- Bijvoorbeeld: de basis waar kinderen mee a/h werk gaan is de gedichten uitgeprint op A3-formaat, waardoor er veel ruimte is om te werken aan het beeld daaromheen.
- Of: kinderen maken een beeld vanuit hun gedicht, de mooiste combinaties worden ingescand, en in photoshop worden tekst & beeld samengevoegd
- het is niet persé noodzakelijk dat de kinderen die poëzieles volgen ook de kinderen zijn die de beeldende les krijgen. Het kan natuurlijk zijn dat het beeld bij het gedicht door een ander kind wordt gemaakt.

Het aantal uren dat nodig is om vanuit de werkstukken van de kinderen tot affiches te komen is afhankelijk van de gekozen werkwijze.

Verwerking:

Deze is afhankelijk van de gekozen werkwijze:

Misschien [maken alle leerlingen elk hun eigen affiche van tekst & beeld](#), misschien [worden van vijf van de combinaties van tekst & beeld affiches gemaakt](#).

Wandelroute:

Plan voor de langere termijn: [van vijf affiches ansichtkaarten maken](#). Bij deze ansichtkaarten een zesde kaartje voegen: de routebeschrijving langs de affiches. Dit als productie in samenwerking met Citymondial, die de setjes ook verkoopt als wandelroute annex ansichtkaarten.

Presentatie/slot:

[Vijf affiches worden in een route voor de ramen van de pandjes gehangen. Deze](#) vormen een wandelroute. De presentatie bestaat uit het onthullen van de wandelroute met gedichten. Bij deze onthulling is een selectie van de kinderen aanwezig, en genodigden. Zij lopen voor de eerste maal de route.

Elk pandje waar een affiche hangt is een stop op de route.

De maker van het betreffende gedicht gaat bij het raam staan, de rest van de mensen als publiek er omheen en leest zijn of haar gedichten voor.

De kinderen die meededen krijgen allemaal een setje kaarten, en een uitnodiging om op de zondagmiddag na de onthulling met hun ouders de route te komen lopen.

Op die zondagmiddag is het einde van de route een buurthuis .

Op vertoon van de uitnodiging is er limonade voor de kinderen en thee voor de ouders. Met koek.

DE UITVOERING

Begin juli 2005 starten we met een op maat bijgesneden pilot met leerlingen van groep 8 van de Yunus Emre school, in de periode van de laatste schooldagen. De leerlingen zullen gedichten schrijven gevolgd door het schilderen van grote panelen. Op die panelen willen we de gedichten bijvoegen. Het idee om affiches te maken als eindproduct verdwijnt voorlopig in de ijskast.

De presentatie zal dit keer dan ook geen wandelroute zijn, maar een tonen van de panelen en voorlezen van de gedichten.

Op dinsdagochtend 21 juni worden de leerlingen opgehaald in de klas door een docent van Huis van Gedichten en een aantal vrijwilligers. Samen met de eigen leerkracht lopen de leerlingen naar het pandje van BarioK aan de Kempstraat.

De leerlingen hebben van de eigen docent gehoord over het project, en vervolgens van de Huis van Gedichten-docent.

Bij vertrek krijgen ze een pen, een karton, en op het karton geklemd een Kijk- Lees- en Schrijfpapier met de titel 'Wie woonden er in dit Huis.

Op dit papier staan vragen naar zintuiglijke ervaringen, en naar uiteenlopende plekken in de woningen die ze zullen bezoeken. Bedoeling is om leerlingen uit te dagen goed te kijken, te ruiken, te luisteren. Om ze te prikkelen tot het maken van eigen voorstellingen over de mensen die er woonden in de huizen, over gebeurtenissen die er plaatsvonden, gesprekken die er klonken.

Een vrijwilliger van BarioK reageert enthousiast verrast op de vragen: hij realiseert zich door de vragen dat ook schrijven van gedichten kan beginnen met waarnemen.

De woningcorporatie heeft sleutels van 5 woningen in één stratenblok gegeven. Uiteenlopende woningen: klein en groter, beneden en boven, slecht en op het oog nog mooi.

Uiteindelijk zou een route van vier woningen lang genoeg zijn geweest: voldoende variatie, en de leerlingen worden onrustiger bij

woning vijf. Ze wekken de indruk niet meer te kijken en hebben geen aandacht meer voor de vragen.

Het lijkt er op dat ze wat betreft indrukken verzadigd zijn.

Ze hebben goed gekeken.

Ze hebben genoten van het ritueel van grote onbekende sleutelbussen die onbewoonde woningen mogen openen.

Ze hebben genoten van binnenrennen in een huis dat leegstaat, van het ontdekken van de vele sporen van bewoning.

Ze zijn kortom helemaal klaar voor het schrijven.

Eenmaal aangeland in het werkpandje is de stap van aantekeningen naar gedichten voor de meeste kinderen dan ook niet groot.

Ze hebben veel materiaal. Ze kunnen starten om woorden, zinnen en beelden bij elkaar te sprokkelen.

Ze luisteren naar aanwijzingen van de poëziedocent.

Die vertelt over het schrijven van gedichten, over dat er veel gedichten zijn die niet rijmen, over korte zinnen uit de eigen aantekeningen halen, over iets opschrijven zoals je het denkt, en over niet te mooi willen maken.

De meeste leerlingen komen snel tot schrijven.

Sommige leerlingen hebben scherpe beelden ontwikkeld over mogelijke voormalige bewoners.

Echte personen komen er op papier te staan.

De docent van Huis van Gedichten informeert & demonstreert al doende ook BarioK-vrijwilligers over de wijze van begeleiding van de kinderen. De in beeldende lessen bedreven mensen maken snel de klik maken naar de schrijfpodracht.

Individuele aandacht waarbij begeleiders doorvragen op details maakt dat sommige kinderen zeer persoonlijke gedichten maken. Aan het einde van de eerste bijeenkomst zijn de gedichten klaar.

Het huis was heel oud
Er woonden oude mensen
ze hadden drie kamers

Ze waren samen oud geworden in hetzelfde huis
Ze waren echt samenlevende opa en oma
De opa was echt een luisteropa
Ze luisterden altijd naar elkaar
ze zochten oplossingen

Toen oma 91 jaar was ging ze dood
Toen opa 93 jaar was ging hij dood

Mehmet Duztas

oud is het huis
het bad ligt er nog
ook de trap

stoffig is het huis
leeg is het hier

stil is het in het huis
stof ligt overal

Jassine Ziti

ik sta bij de ingang van het huis
ik ga naar boven
Als ik praat klinkt het huis hol
en ongezellig

de oude huizen worden gesloopt
Er komen nieuwe huizen daarvoor in de plaats
Nu is het een slooppand later een nieuw huis

Meryam Amin

Dit huis, kapotte ramen
Dit huis, losse leuning
Dit huis, te donker en te eng
Dit huis, te klein

Overal balkons en tuinen
Overal ramen en overal gordijnen

Ik vind het te eng om naar binnen te gaan
en ben te bang om te vliegen naar de maan

Zayneb El Haouzi

HET SCHILDEREN

BarioK en Huis van Gedichten zochten beeldend kunstenaar Willemijn Bouman aan voor de tweede les. Willemijn kiest er voor de gedichten in vier thematische groepen op te delen: *griezelig, mensen, het huis* en *kapot*.

Elk groepje krijgt een paneel toebedeeld, een schilderdocent, een eigen kamer, en materiaal. Deze opdeling in groepen is een succes. Kinderen gaan hard aan het werk. In sommige groepjes krijgt elk kind een hoekje, van waaruit uiteindelijk langzamerhand een geheel ontstaat, in andere groepjes wordt er overlegd en ontworpen. In elk groepje wordt vooral ook toegewijd geschilderd.

Helaas blijkt de planning te ambitieus.

Het is niet mogelijk de grote panelen in een ochtend af te krijgen. Ook worden de schilderwerken dermate autonoom dat de gedichten er niet in verwerkt kunnen worden. Het zou zo jammer zijn in te breken in de beelden door daar de gedichten in te voegen.

Ad-hoc overleg met docenten en school leidt tot de beslissing de derde bijeenkomst ook aan werken te besteden.

Gedurende die derde les zullen de schilderijen afgemaakt worden, de gedichten op extra panelen gezet worden, en wordt de slotpresentatie voorbereid. Dit is op de allerlaatste schooldag.

De kinderen komen graag voor een derde keer werken terug.

De schilderijen worden afgemaakt.

Er wordt met elk van de groepjes doorgesproken of er één, twee, drie of vier gedichten bij het paneel komen. Bij sommige groepjes ontstaat een nieuw gedicht uit delen van de oorspronkelijke gedichten. Elk groepje beslist zelf.

Op stukken muur oefenen leerlingen het uitschrijven van de gedichten met dikke stiften om vooraf te bepalen hoe ze gaan schrijven op de panelen. Vooral de eerste woorden zijn doodeng.

Er blijken vele oplossingen te zijn om die angst te verbreken. Sommige leerlingen ontdekken ze zelf. Dat is goed voor de concentratie. Anderen laten het liever bedenken, aandragen door de crew van docenten en vrijwilligers. Dat zijn degenen die behalve de gedichten ook wel graag de eigen naam en kreten over klasgenoten op de muren schrijven.

En eindelijk is het er dan allemaal.

Panelen met gedichten, panelen met schilderijen.

Er is een griezelpaneel;

Er is een kapotte-spullen paneel;

Er is een oude huizen paneel;

Er is een oude mensen paneel.

EVALUATIE

Het betrof een arbeidsintensief lestraject dat startte met een poëzieworkshop gevolgd door schilderlessen. Leerlingen van groep 8 van de Yunus Emre school deden er aan mee in de laatste weken voordat ze de basisschool definitief zouden verlaten.

Ze hebben dat met veel enthousiasme en toewijding gedaan.

We troffen dagen met schitterend weer in een regenachtige tijd van het jaar. Toch leek dat niet de hoofdreden van het plezier waarmee de leerlingen elke week mee gingen naar de Kempstraat.

Het plezier van deelname aan de lessen groeide met de week.

Bij de wandelingen van school naar werkpad kwamen er na de eerste week steeds leerlingen gesprekken voeren met de poëziedocent. Over andere eigen gedichten, over gedichten die ze lezen, over wat toch een gedicht tot een mooi gedicht maakt, over familieleden die gedichten schrijven en daar boekjes van maken.

De trots van de leerlingen op hun producten – de schilderijen en de gedichten – was groot.

Het werkproces leek nieuw voor de kinderen. Het spannende bezoek aan de verlaten huizen, het schrijven, het schilderen, en tot slot de gedichten op de panelen schrijven en presenteren.

BarioK en Huis van gedichten denken dat dit een formule is die het verdient herhaald te worden, en die mogelijkheden biedt steeds weer aan de omstandigheden aangepast te worden.

Aan beschikbare atelierruimte, aan presentatiemogelijkheden, aan einddoelen. Daar leent dit proces zich goed voor. Tekst en beeld kunnen op vele manieren samengaan. Dit was er één.

Aandachtspunten voor werken binnen de formule van TransArt zijn:

- kinderen vinden het spannend om in leegstaande panden op bezoek te mogen, en laten zich vanuit die panden eenvoudig inspireren tot het schrijven van gedichten;
- het bezoeken van vier lege panden is voldoende. Daarna is er een zodanig grote hoeveelheid van indrukken dat een vijfde bezoek niets nieuws meer toevoegt;
- sommige van de gedichten komen vervolgens uit persoonlijke ervaringen voort, andere uit waarnemingen, en eigen voorstellingen vanuit die waarnemingen;
- voor kinderen is de verrassing van het krijgen van hun uitgetypte gedichten een bijzondere ervaring die het mogelijk maakt de blik op het eigen werk te veranderen;
- het groeperen van deze gedichten in thema's die bepalend zijn voor de samenwerkingspartners in het schilderen levert mooie producten op;

- de atelierruimte is medebepalend voor het noodzakelijke aantal schilderdocenten en voor de paneelgrootte. In pandjes van TransArt is het vaak niet mogelijk in een centrale ruimte te werken. Er wordt dan gewerkt in verschillende kamers van het huis.
- de paneelgrootte is medebepalend voor het noodzakelijke aantal schilderlessen;
- dit kan dus betekenen een poëzie- en schilderproject binnen de formule van TransArt meer lessen nodig heeft dan in een andere context;
- de tijd die tussen de lessen en het plaatsen van de panelen op de gevels van de huizen was in dit geval dusdanig lang, dat een tweede presentatie op zijn plaats was geweest;
- de affiches in het oorspronkelijke plan zouden prachtig passen in de uithangborden in de 1^e en 2^e Pieterburgstraat.
- Ook de genoemde samenwerking met City Mondial biedt hierin interessante mogelijkheden.

21 november 2005,

Huis van Gedichten
Trees Steeghs

BarioK Kinderkunstcentrum
Susan de Kruiff

bijlage: foto-cd